

Fier më, 31.03.2018

Lënda: Projekti KONCESCAN mbi matjen e perceptimit qytetar ndaj shërbimeve publike të ofruara nga zbatimi i kontratës koncesionare / PPP nga pushteti vendor në Fier si dhe advokimi në përkrahje të interesave të komunitetit lokal të afektuar.

Drejtuar: Bashkisë dhe Këshillit Bashkiak të Fierit

DOKUMENT I POLITIKAVE TË ADVOKIMIT¹

HYRJE

Studimi mbi perceptimin e transparencës ndaj pushtetit vendor në lidhje me kontratën koncesionare për bashkinë e Fierit, është fryt i një pune të dokumentuar dhe studimore mbi transparencën ndaj qytetarëve në lidhje me kontratën për ndërtimin dhe administrimin e impiantit të Trajtimit të Mbetjeve Urbane në Fier (2016)

PROLEMATIKA E EVIDENTUAR

Problematika i referohet vendimit të propozuar për ndërtimin dhe administrimin e një inceneratori në Bashkinë Fier, vendim i cili ka rezultuar në një sërë shkeljesh të evidentuara si më poshtë:

- Djegia e plehrave në vend të riciklimit të tyre bien në kundërshtim me legjislacionin shqiptar mbi menaxhimin e mbetjeve pasi kjo shumëfishon kostot dhe rrit rreziqet për mjedisin dhe shëndetin e qytetarëve.
- Inceneratori bie ndesh me planin kombëtar për menaxhimin e mbetjeve të miratuar nga qeveria shqiptare, i cili i jep përparësi parandalimit, ripërdorimit dhe riciklimit përpara asgjësimit të mbetjeve si edhe parashikon trajtimin e tyre nëpërmjet landfildeve.
- Mugesia e përsëritur e përgjigjeve, nga ana e Ministrisë së Mjedisit dhe Bashkisë Fier, ndaj shkrësive dhe ankesave të organizatës “Open Doors”, rezulton në shkelje të Ligjit Nr. 139/2015 “Për Vetqeverisjen Vendore” dhe Ligjit Nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”, Sa më sipër, këto dy institucione duhet të jenë më transparente në lidhje me informacionet mbi kontratën koncesionare.
- Mediatizimi i faktit që kompanitë fituese koncesionare për riciklimin e plehrave në Fier, përkatësisht kompania IT-e dhe shoqëria italiane “Energy 2SRL” e specializuar në “Green Energy” pa lidhje me riciklimin, kanë fituar garën për kontratën

¹ Përshtatur nga Joseph J. Collins, tetor 1993.

koncesionare me afat 6 vjeçar, konsiderohet shkelje pasi është bërë pa transparencë me publikun dhe në mënyrë shumë të shpejtë.

- Kostoja për ndërtimin dhe administrimin e impiantit të përpunimit të mbetjeve urbane të Qarkut të Fierit dhe prodhimit të energjisë, është disa here më e lartë se kostot që rezultojnë nga ndërtimi i impianteve të tilla në Bashkimin Europian.
- Forma koncesionare PPP është kritikuar edhe nga përfaqësuesit e Fondit Monetar Ndërkombëtar në Tiranë. Sipas shefit të FMN-së në Tiranë, z. Jens Reinke, thuajse të gjitha koncesionet jepen pa një analizë të qartë mes kostove që paguajnë qytetarët dhe përfitimeve që ato sjellin.

OBJEKTIVAT

Nevoja për ti dhënë përgjigje problematikave të lartë përmendura, çoi në realizimin e një studimi i cili rezultoi në një sërë çështjesh që i referohen aspekteve juridike, sociale, mjedisore dhe ekonomike si edhe të tjera të lidhura me perceptimin e trasparencës të qytetarëve të Fierit në lidhje me këtë kontratë koncesionare. Më specifikisht, konkluzionet e dala nga studimi janë:

- Qytetarët nuk rezultojnë të kënaqur me qëndrimin e bashkisë në lidhje me kontratën koncesionare. Më konkretisht, të pyetur mbi përdorimin e tokës ku do të ndërtohet impianti, qytetarët e konsiderojnë bashkinë me qëndrim imponues, të fshehtë/ të pa paqartë/ jo transparent ose të pa paqëndrueshëm dhe me raste të frikësuar.
- Qytetarët i tremben abuzimeve ligjore mbi kontratën koncesionare. Në perceptimin publik, respektimi i ligjit lidhet shumë me korrektesën e pushtetarëve, të cilët shihen si parësor për abuzimet ligjore.
- Përgjithësisht qytetarët janë pesimist në lidhje me ndikimet positive të kontratës në zhvillimin e zonës. Qytetarët mendojnë se kontrata do të sjellë aspak/pak ose disi të ardhura ekonomike për zhvillim.
- Qytetarët gjykojnë se media, shoqëria civile, individ të komunitetit dhe sipërmarrës kanë qenë vetëm pak/aspak ose disi aktiv në mbrojtje të interesave të tyre.
- Qytetarët rezultojnë të shqetësuar mbi ndotjen e përgjithshme të mjedisit si pasojë e zbatimit të kontratës koncesionare. Perceptimi mbi ndotjen mjedisore është i lidhur kryesisht me ndotjen e ajërit. Shqetësimi mbi çështjen e vibrimeve dhe të zhurmave si edhe rëndimit të trafikut nga automjetet e rënda, nuk konsiderohet i rëndësishëm.
- Qytetarët nuk mendojnë se do të ketë ndryshime thelbësore në rritjen e punësimit dhe kualifikimit të banorëve nisur nga kontrata koncesionare. Pavarësisht informacioneve të vakta mbi të ardhurat që do të gjenerojë bashkia, ata gjykojnë se kontrata do të sjellë aspak/pak ose disi të ardhura për ekonominë lokale. Faktor i rëndësishëm në këtë paragjykimin qytetar është edhe mungesa e informimit të duhur nga bashkia.
- Kostoja e përlloritur 7,27 milion euro për MW pas amortizimit të veprës do të fillojë pas vitit të 6-të të operimit kur edhe impianti i përpunimit të mbetjeve urbane të

bashkisë Fier dhe prodhimi i energjisë do të kalojë në pronësi publike. Janë pikërisht këto kosto që e nxjerrin pa leverdi dhe me humbje çdo vit operimin e impiantit.

- Mënyra e financimit të veprës ku, koncesionari financohet pa nisur ende punën në terren, mund të kishte privilegjuar një formë tjetër, duke hequr dorë nga partneriteti publik privat (PPP) dhe duke zgjedhur formën e prokurimit publik. Autoriteti kontraktues mund të financohet me kredi të butë, ndërkohe që përfitimet mund të nisnin që në vitin e parë të operimit të impiantit të përpunimit të mbetjeve urbane dhe prodhimit të energjisë. Kjo do të rriste dhe konkurrueshmërinë me projekte alternative.
- Blerja e energjisë së prodhuar nga impianti i përpunimit të mbetjeve urbane të bashkisë të Fierit nga kompanitë publike të energjisë në dy variante, si me çmimin e përlllogaritur në studimin e fizibilitetit 63 Euro për kWh, ashtu dhe në metodologjinë e miratuar nga qeveria me VKM nr. 27, 17.01.2018, ia siguron koncesionarit tregun e energjisë por nga ana tjetër rëndon mbi financat e një kompanie publike.
- Në Strategjinë Kombëtare të Menaxhimit të Mbetjeve vendosja e inceneratorëve këshillohet në afërsi të qendrave ku ka fabrika apo industri dhe që mund të shfrytëzohen lehtësisht energjinë e prodhuar nga djegia e mbeturinave për qëllime industriale të prodhimit me kosto të ulta transmetimi.

REKOMANDIMET

Në funksion të përmirësimit të transparencës ndaj qytetarëve në lidhje me kontratën koncesionare të bashkisë Fier, më poshtë rendisim këto rekomandime:

Transparenca

- Të merren masa nga Bashkia Fier për informimin qytetar, veçanërisht ata që banojnë në zonën afër projektit, mbi benefitet, garancitë për jetën edhe shëndetin e tyre apo për ndonjë pasojë të mundshme.
- Të merren masa nga Bashkia Fier që të azhurnojë dhe përditësojë faqen zyrtare elektronike me informacionin e duhur në lidhje me çdo vendimarrje, veçanërisht me ndërtimin e inceneratorit, që është një vepër me rëndësi kombëtare, afatgjatë dhe me kosto shumë të madhe.
- Të merren masa nga Bashkia Fier për të trajnuar punonjësit e saj në lidhje me rregullat e bashkëpunimit në projektet publike, informimit dhe transparencës së publikut në lidhje me vendimarrjen e pushtetit lokal, me qëllim efikasitetin e administratës që duhet të jetë gjithnjë në shërbim të qytetarëve.
- Të merren masa nga Bashkia e Fierit për të orientuar qytetarët nëpërmjet tabelave ku ata mund të marrin informacion të kategorizuar dhe lehtësisht të gjetshëm mbi kontratën.

- Të merren masa që angazhimi i komunitetit në dëgjesat publike të respektojë këto karakteristika: të jetë i hapur për të gjithë, të organizohet në mënyrë periodike ku të interesuarit të njoftohen paraprakisht dhe ku informacioni të jetë i plotë dhe jo kontradiktor; të kenë në qëndër këndvështrimin specialist dhe të mos kenë, për asnjë arsye, ngjyrim apo përdorime politike
- Të mere masa që “Specializimi i procesit” të bëhet i mundur në disa nivele: në trajtimin e situatës si një emergjencë mjedisore që kërkon zhgjidhje profesionale; në përfshirjen e ekspertëve dhe në rolin mediues të bashkisë përgjatë gjithë këtij procesi
- Të merren masa për përfshirjen e medias dhe shoqërisë civile përgjatë gjithë këtij procesi. Kjo kërkon: prezencën e medias dhe të shoqërisë civile në të gjitha fazat e procesit informues, lobues dhe advokues; përdorimin e medias dhe të shoqërisë civile për informim nëpërmjet ekspertëve
- Të merren masa për rritjen e perceptimit të transparencës mbi avantazhet ekonomike dhe sociale të kontratës. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet: informimit të plotë mbi përfitimet ekonomike dhe sociale; konkretizimeve sa më të shpejta në realizimin e projektit të inceneratorit dhe landfillit.
- Të merren masa për informimin e publikut në lidhje me terma juridikë të kontratës koncesionare. Ky informim duhet të jetë i plotë dhe i kuptueshëm nga të gjithë përtej nivelit arsimor. Ai gjithashtu duhet të transmetohet në të gjitha aspektet e tij duke mos lënë vend kështu për keqinterpretime.

Aspektet ekonomike, mjedisore dhe ligjore të Kontratës

- ✓ Mundësitë e ndërhyrjes për ta bërë projektin më të pranueshem nga ana financiare renditen si më poshtë:
 - Të vendoset gate fee/pagesa për pranimin e mbetjeve që do të grumbullohen nga bizneset në mënyrë që të rriten të ardhurat
 - Të shihet mundësia e sigurimit/blerjes së impiantit me vlerë më të ulët por pa kompromentuar treguesit teknologjik të tij.
 - Të rriten kapacitetet e përpunimit të mbetjeve dhe kjo e shoqëruar me rritjen e kapaciteteve të prodhimit të energjisë, pra të shtohet kapaciteti i MW të impiantit, duke u mbështetur në kostot e përvojave dhe projekteve të ngjashme europiane.
 - Të negociohet për sigurimin e një tregu energjie me leverdi për sasitë e prodhuara nga impianti. Në Strategjinë Kombëtare të Menaxhimit të Mbetjeve vendosja e incenatoreve këshillohet në afërsi të qendrave ku ka fabrika apo industri për shfrytëzimin e energjisë së prodhuar nga djegia e mbeturinave për qëllime industriale të prodhimit. Kjo do të

siguronte treg të sigurt për shitjen e energjisë dhe kosto te ulta për transmetimin e kësaj energjie duke ulur kështu çmimin për mWh të prodhuar.

- Të punohet për gjetjen e tregjeve me leverdi për shitjen me çmime sa më të larta të metaleve që prodhohen gjatë djegies së mbeturinave
- ✓ Ndërtimi i landfillit duhet të jetë opsioni final i asgjësimit sipas planit të menaxhimit të mbetjeve, duke realizuar me parw ndarjen e mbetjeve dhe riciklimin e tyre, pasi në krahasim me inceneratorët ata janë më të lirë dhe kanë kosto më të ulët operimi. Trajtimi mbetjeve nëpërmjet kompostimit në landfille, për Bashkinë Fier shihet si një alternativë më e sigurt edhe nga ekspertët ekologjist.
 - ✓ Ministria e Mjedisit dhe Bashkia Fier rekomandohen të zbatojë metodën “Zero Mbetje”, sikurse shumë vende të Europës që kanë gjetur zgjidhje në menaxhimin e mbetjeve
 - ✓ Monitorimi i vazhdueshëm që konsiston në:
 - Verifikimi i punës gjatë kryerjes të çdo operacioni për të arritur objektivat e planit.
 - Evidentimi i efekteve eventuale negative për të ndërhyrë në korrigjimin e tyre.
 - Kontrolli periodik i strukturave ligjzbatuese në lidhje me respektimin e procesit teknologjik të punës në incenerator dhe landfill.
 - Promovimi i një pjesëmarrje aktive të komunitetit me synim sensibilizimin për kujdesin ndaj mjedisit.
 - Per sa me lart, rekomandohet Bashkisë Fier, të trajnojë specialistë të saj për një process sa më efektiv të monitorimit dhe kontrollit të trajtimit të mbetjeve.

Respektimi i të gjitha këtyre etapave dhe aspekteve thelbësore, do të bëjë të mundur realizimin e Planit rajonal të menaxhimit të mbetjeve, Planit të kujdesit për Ujin, Planit për kujdesin e cilësisë së ajrit, kujdesin për biodiversitetin dhe peisazhin.